

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خواهران
مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران
معاونت پژوهش

عنوان

تحليل ادبی آیات شریفه ناظر بر جایگاه زنان در قرآن کریم

استاد راهنما

سرکار خانم دکتر فاطمه سادات ارفع

پژوهشگر

زهرا فضلی

سال تدوین

۱۴۰۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تحمیدیه

سپاس بی کران از خدای مهربانم دارم که من را در این مسیر به طور ویژه یاری کرد. باب علمی به
رویم گشود که بتوانم او را بهتر بشناسم و ستایشش کنم....

تقدیم

تقدیم به ساحت مقدس بزرگ بانوی دو عالم، حضرت صدیقه کبری سلام الله علیها، و تقدیم به
پیشگاه امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف...

تقدیر و تشکر

سپاس ویژه از زحمات استاد گرانقدر سرکار خانم ارفع که با راهنمایی های صحیح و دلسوزانه در نوشتن این پایان نامه مرا یاری کردند و همچنین سپاس بیکران از خانواده عزیزم که با حمایت ها و صبوری هایشان با وجود مشکلات فراوان در این مسیر من را در رسیدن به این هدف یاری کردند.

٧١. فراء، يحيى بن زياد، معانى القرآن (فراء)، محقق: نجار، محمد على، محقق: نجاتي، احمد يوسف، تعداد جلد: ٣، ج ١، ٢، قاهره: الهيئه المصريه العامه للكتاب، ١٩٨٠م.
٧٢. فخر رازى، محمد بن عمر، التفسير الكبير (مفاتيح الغيب)، موضوع: كلامى سنى - اجتهادى، تعداد جلد: ٣٢، ج ١٦، ٣، بيروت: دار احياء التراث العربى، ١٤٢٠ هـ.ق.
٧٣. فراهيدى، خليل بن احمد، العين، ج ٢، قم: مؤسسه دار الهجره، ١٤٠٩ق.
٧٤. فيروزآبادى، محمد بن يعقوب، القاموس المحيط، ج ١، ١، بيروت: دار الكتب العلميه، منشورات محمد على بيضون، ١٤١٥ق يا ١٩٩٥م.
٧٥. فيومى، احمد بن محمد، المصباح المنير فى غريب الشرح الكبير للرافعى، ج ١، قم: موسسه دارالهجره، ١٤١٤ق.
٧٦. قرشى بنايى، على اكبر، قاموس قرآن، ج ٦، تهران: دار الكتب الاسلاميه، ١٤١٢ق.
٧٧. قشيري، عبدالكريم بن هوازن، لطائف الاشارات: تفسير صوفى كامل للقرآن الكريم، ج ١، ٣، قاهره: الهيئه المصريه العامه للكتاب، ٢٠٠٠م.
٧٨. قمى مشهدى، محمد بن محمدرضا، كنز الدقائق و بحر الغرائب، ج ٥ و ج ١٣، ١، تهران: ايران. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامى. سازمان چاپ و انتشارات، ١٣٦٨ هـ. ش.
٧٩. كاشانى، فتح الله بن شكرالله، زبدۀ التفاسير، ج ٢ و ج ٣، ١، قم: مؤسسه المعارف الإسلاميه، ١٤٢٣هـ.ق.
٨٠. منهج الصادقين فى إلزام المخالفين، ج ٤، ١، تهران: كتابفروشى اسلاميه، بى تا.
٨١. متقى هندى، على بن حسام الدين، كنز العمال، ج ١٦، قم: مؤسسه الرساله، ١٤١٣ق.
٨٢. مجلسى، محمدباقر بن محمدتقى، بحار الأنوار الجامعه لدرر أخبار الأئمة الأطهار (عليهم السلام)، ج ١، بيروت: دار احياء التراث العربى، بى تا.
٨٣. محلى، محمد بن احمد، تفسير الجلالين، ج ١، بيروت: مؤسسه النور للمطبوعات، ١٤١٦ هـ.ق.
٨٤. معجم المفسرين، نويهض، عادل، تعداد جلد ٢، ج ١، بيروت: مؤسسه نويهض الثقافيه للتأليف و الترجمة، و النشر، جلد ١٩٨٨١م: ١٤٠٩ق، مجلد ١٩٨٨٢م: ١٤٠٩ق.
٨٥. معلوف، لويس، المنجد فى اللغه و الاعلام، بيروت: دارالمشرق، ١٩٨٢-١٩٨٤-١٩٩٦.
٨٦. ميبدى، احمد بن محمد، كشف الاسرار و عدۀ الابرار (معروف به تفسير خواجه عبدالله انصارى)، تعداد جلد: ١٠، ج ٣، ٥، تهران: امير كبير، ١٣٧١ هـ. ش.

۸۷. خلاصه تفسیر ادبی و عرفانی قرآن مجید بفارسی از کشف الاسرار، تعداد جلد: ۲، ج ۱، چ ۲، تهران: اقبال، ۱۳۵۲ ه. ش.

۸۸. نحاس، احمد بن محمد، اعراب القرآن (نحاس)، تعداد جلد: ۵، ج ۳، چ ۱، بیروت: دار الکتب العلمیه، منشورات محمد علی بیضون، ۱۴۲۱ ه. ق.

۸۹. نصیرالدین طوسی، محمد بن محمد، اساس الاقتباس، مصحح: محمد تقی مدرس رضوی، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۹۵.

۹۰. نظام الاعرج، حسن بن محمد، تفسیر غرائب القرآن و رغائب الفرقان، تعداد جلد: ۶، چ ۱، ج ۳، بیروت: دار الکتب العلمیه، منشورات محمد علی بیضون، ۱۴۱۶ ه. ق.

۹۱. نور الدین فضل الله، مریم، المراء فی ظل الاسلام، چ ۴، بیروت: دار الزهراء، ۱۴۰۵ ق.

۹۲. واحدی، علی بن احمد، الوجیز فی تفسیر الكتاب العزیز (واحدی)، تعداد جلد: ۲، ج ۱، چ ۱، بیروت: دارالقلم، ۱۴۱۵ ه. ق.

۹۳. یزیدی، عبدالله بن یحیی، غریب القرآن و تفسیره، تعداد جلد: ۱، چ ۱، بیروت: عالم الکتب، ۱۴۰۵ ه. ق.

فصلنامه ها و مجلات

۹۴. صادقی، حسین، تقوی، علی، «نگاهی به جایگاه زن در اسلام»، مجله مبلغان، شهریور ۱۳۸۱، شماره ۳۲.

۹۵. وارث، فرخ سادات، مقام زن در اسلام، مجله حضور، ۱۳۷۸، شماره ۳۰.

۹۶. پیر مرادیان، مصطفی، اصلاحی، متین السادات، اصلاحی، مهشید السادات، مقایسه وضعیت زن در دوره جاهلیت و بعد از اسلام، فصلنامه تاریخ نو، تابستان ۱۳۹۴، شماره ۱۱.

۹۷. شرفی، حسین، حقوق زن در اسلام، ویژه نامه استاد شهید مطهری، حوزه های تخصصی علوم اسلامی تفسیر و علوم قرآن تفسیر قرآن معارف قرآن احکام فقهی، درجه علمی: علمی-پژوهشی (حوزوی/۱۳۹۸)، پژوهشهای قرآنی، ۱۳۷۸، شماره ۱۷ و ۱۸.

نرم افزارها

۹۸. جامع التفاسیر، پایگاه نور

۹۹. قواعد ادبیات عربی، پایگاه نور

جدول پیوست شماره ۱:

عنوان آیات	آیات خاص زنان	شماره آیه
نیکی به مادر	وَصَيَّنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَى الْمَصِيرِ	لقمان/ ۱۴
	وَصَيَّنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ	احقاف/ ۱۵
بیعت پیامبر (صلی الله علیه و آله) با زنان	يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰ أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْنَهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ	ممتحنه/ ۱۲
حفظ کرامت زن در ازدواج	وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّىٰ يُؤْمِنَ وَلَأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ أُولَٰئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ	بقره/ ۱۱۲
پاداش زنان با ایمان	وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا امْرَأَاتٍ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِّنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ	تحریم/ ۱۱
دفاع از حیثیت زن	وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (۴) إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ	نور/ ۵ و ۴

نور/۲۳	إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ	
آل عمران/۴۲ و ۴۳	وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَىٰ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ	جایگاه زنان در رسیدن به مقامات معنوی
بقره/۲۴۱	وَلِلْمُطَلَّقاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ	رعایت حق و عواطف زن پس از طلاق

۱- آیات خاص زنان

جدول پیوست شماره ۲:

عنوان آیات	آیه	شماره آیه
حضور مشترک در عرصه هستی	وَقُلْنَا يَادُمْ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ	بقره/ ۳۵
	فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ	بقره/ ۳۶
	وَيَادُمْ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ	اعراف/ ۱۹
	فَوَسَّوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْءَاتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَينَ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ	اعراف/ ۲۰
برتری در تقوا و پرهیزکاری	يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقْوَاهُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ	حجرات/ ۱۳
تشريع وظايف و رسیدن به مغفرت و پاداش الهی	إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَنَاتِينَ وَ الْقَنَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَشِيعِينَ وَالْخَشِيعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّامِتِينَ وَالصَّامِتَاتِ وَالْحَفِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَفِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا	احزاب/ ۳۵
	وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ	توبه/ ۷۱

۲- آیات مشترک زنان و مردان